OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E HATIRAT ULUSLARARASI SEMPOZYUMU BİLDİRİLER KİTABI

CİLT 3

HATIRATIN IŞIĞINDA OLAYLAR-OLGULAR VE İNSANLAR

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK TARİH KURUMU YAYINLARI
VIII. Dizi-Sayı: 33c

OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E HATIRAT ULUSLARARASI SEMPOZYUMU BİLDİRİLER KİTABI

CİLT 3

HATIRATIN IŞIĞINDA OLAYLAR-OLGULAR VE İNSANLAR

Editör
Musa Gümüş

ANKARA 2021

Gümüş, Musa, 1979-

Hatıratın Işığında Olaylar-Olgular ve İnsanlar/Musa Gümüş (Ed.). – Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2021.

xx, 435 s. : metin içinde resim; 24 cm. – (AKDTYK Türk Tarih Kurumu yayınları; VIII. Dizi-Sayı: 33c)

Kaynaklar ve indeks var.

ISBN: 978-975-17-5071-6 (Tk)

978-975-17-5074-7 (3. c)

1. Hatıra_ Tarih _ Islahatname _ 93 Harbi_ Tuna Cephesi _ Plevne Muharebeleri _ Kûtü'l-Amare _ I. Dünya Harbi _ İzmir Suikastı _ Yıldırım Ordular Grubu _ Millî Mücadele _ Âşık Veysel _ Feridun Cemal Erkin _ Osmanlı Devleti, Türkiye Cumhuriyeti _ Musa Gümüş.

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yönetim Kurulunun 04.11.2019 tarihli ve 785/11 sayılı kararı gereği 500 adet basılmıştır.

ISBN

978-975-17-5071-6 (Tk)
978-975-17-5074-7 (3. c)

İnceleyiciler

Prof. Dr. Ahmet ÖZCAN
Prof. Dr. Dilşen İNCE ERDOĞAN

Gra ik ve Dizgi
Aydın Tutcalı

Kapak Tasarım
Kamil MERSİN

Baskı
Azim Matbaacılık
Büyük San. 1.cad Alibey İşh. 99/33 İskitler, 06030 Telefon : (0312) 342 03 71
www.azimmatbaacilik.com

Bu kitapta yayınlanan yazılar hakem görüşleri doğrultusunda yeniden düzenlenmiş olup yazıların muhtevasına müdahale edilmemiştir. Yazıların, dil, bilimsel ve etik sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bu eserin bilimsel altyapısı, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi FEF 17036 No'lu Altyapı Projesi ile desteklenmiştir.

Editör Hakkında

Musa Gümüş 1979 yılında Ordu/Akkuş'ta doğdu. İlk ve Ortaokul ve Liseyi Ankara'da bitirdi. 2000 yılında Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nü kazanarak 4 yıl tarih tahsil etti. 2004 yılında Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı'nı kazanarak üç yıl yüksek Lisans seviyesinde tarih tahsili gördü. 2007 yılında da Yüksek Lisansı'nı *"1848 İhtilâlleri Sonrasında Osmanlı Devleti'ne Sığınan Leh ve Macar Mültecileri'nin Osmanlı Modernleşmesine Etkileri"* teziyle tamamlayıp tarih uzmanı unvanını aldı. Aynı yıl Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı Doktora Programı'na girdi. Doktora eğitimi sırasında, 2009 yılında Muş Alparslan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih bölümüne Araştırma Görevlisi olarak atandı. Doktora öğretimini *"Sultan II. Abdülhamid'in Mısır Politikası"* adlı teziyle 2013 yılında tamamladı. 2014 yılı şubat ayında Muş Alparslan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih bölümüne Yrd. Doç. Dr. olarak atandı. 2016 yılında da aynı unvanla Adnan Menderes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih bölümüne atandı. 2020 yılında Doçent olan Gümüş, aynı üniversitede Doç. Dr. unvanıyla çalışmalarını sürdürmektedir.

Musa Gümüş, çalışmalarını Osmanlı son dönemini de için alan Yakınçağ Tarihi alanında yoğunlaştırmıştır. Özellikle Yakınçağ Osmanlı tarihi, Türk modernleşmesi, Mülteciler Meselesi, Türk Düşünce tarihi ve Osmanlı kurumları ve Osmanlı dış politika ve diplomasi tarihi konularında çalışmaları vardır. Bu alanlara dair kitap, kitap bölümü, makale ve bildiri gibi çalışmaları vardır. Musa Gümüş evli ve üç çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

EDİTÖR HAKKINDA..... vii

ÖN SÖZ..... xiii

OLAYLAR-OLGULAR

Hatıratın Işığında Olaylar, Olgular ve İnsanlar..... 1
Musa Gümüş

Tereddüt Döneminin Hatırat Türü Eserlerde Dün, Bugün ve Yarının Kurgusu (Osmanlı Islahatname Yazarlarının Meramı İzahı Yöntemi)..... 19
Murat Alandağlı

Ain-i Akbari: A Royal Reminiscence And The Mirror Of Ages..... 47
Manisha Choudhary

Tuna Cephesinden Ahmet Cevdet Paşa'ya Gönderilen Bir Savaş Hatıratı 69
Mensure Kızıl

Yarbay Talat Bey ve Muzaffer Paşa'nın Tanıklıklarıyla Plevne Muharebeleri Hakkında Tarihe Düşülen Notlar..... 85
F. Rezzan Ünalp

1877-1878 Yıllarında 18. Rus Piyade Alayı'nın Türkiye'ye Yürüyüşü'nden Hatıralar 105
Vidadi Umudlu

Alman Büyükelçisi Prens Lichnowsky'nin "Harbin Çıkışından Evvel Almanya'nın Mesuliyeti" Adıyla Yayınlanan Hatıratı 119
Ahmet Köksal

Aynı Savaşı Farklı Cephelerden Yazmak: Osmanlı ve İngiliz Askerlerinin Hatıratlarında Kûtü'l-Amâre..... 143
Elnure Azizova

Süleymaniyeli Binbaşı Mehmet Emin Bey'in, Selman-ı Pak Meydan Muharebesi Hatıraları..... 161
Figen Atabey

Bir Osmanlı'nın Film Şeridi: I. Dünya Savaşı Yıllarında Kayıkçı Hüseyin'in Başından Geçenler..... 181
Ahmet Yüksel-Okan Güven

Yayımlanmamış Bir Hatıra: Birinci Dünya Savaşı'nda Arap Bir Osmanlı Subayı, Ali Durmuş Özakıncı 201
Resul Yavuz

Hatıralarda Yıldırım Ordular Grubu Komutanlığı 221
Çağatay Benhür-Murat Ardıç

Anılarda İzmir Suikastı 235
Lemi Atalay

Hatıralar Ekseninde Tan Matbaası Baskını (4 Aralık 1945)..... 253
Serdar Kara

Mehmet Lütfullah Gökçen'in Anıları ve Manisa Yangını 271
Bünyamin As-Nurettin Gülmez

İNSANLAR

Menemencioğlu Boybeyi Ahmet Bey'in Hatıratı 291
Yılmaz Kurt

Fritz Arndt'ın Hatıralarında Alman Müderrislerin İstanbul Darülfünu'nda İstihdamı ve Almanya'ya Avdetleri (1915-1918) 301
Ömer Faruk Demirel

Üsküplü Sadeddin Sırrî'nin Memleket ve Gurbet Hatıraları..... 319
Âdem Ceyhan

Teşkilat-ı Mahsusa'cı Bir Osmanlı Subayı: Gazzeli Cemal Bey (Paşa) Hayatı ve Eserleri..... 337
Sezai Balcı

Kurtuluş Savaşı'nda İranlı Bir Zabit: Albay Seyyit Ahmet Canpolat'ın Hatırâtında Türk İstiklal Mücadelesi 357
Şenay Yanar-Ali Rıza Muqaddem

Şevki Bektöre'nin "Volga Kızıl Akarken" Hatıratında Yazarın Portresi.... 375
Lilya Memetova

Türkiye Cumhuriyeti'nin Seçkin Bir Diplomatı: Büyükelçi Feridun Cemal Erkin 387
Ali Engin Oba

Hatıratlarda "Gerçek" Âşık Veysel..... 399
Caner Işık

DİZİN 420

ÖN SÖZ

Hatıratın Işığında Olaylar-Olgular ve İnsanlar kitabı, hatıratın ışığında olaylar, olgular ve insanları konu almaktadır. Eser, Adnan Menderes Üniversitesi ile Türk Tarih Kurumu işbirliği sonucunda, 100'ün üzerinde akademisyenin katılımıyla, 25-27 Nisan 2018 tarihleri arasında Aydın/Kuşadası'nda gerçekleşen Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Hatırat Uluslararası Sempozyumu'nda sunulan bildirilerin, yazarlar tarafından kitabın bütünlüğünü sağlayacak şekilde yeniden ele alınmasıyla ortaya çıkan çalışmalar ve bu sempozyumda sunulmayan fakat kitapta eksikliği duyulan bölümlerinin tamamlanması amacıyla eklenen çalışmaların bir araya getirilmesi ile ortaya çıkmıştır. Bilim kurulu sürecinden de geçen bu çalışmalar, öncelikle kitap bölümü olarak yazarları tarafından yeniden gözden geçirilmiş ve hatıratın farklı yönlerini ele alacak şekilde kurgulanmıştır.

Elinizde tuttuğunuz *Hatıratın Işığında Olaylar-Olgular ve İnsanlar* kitabı, hatırat eserleri ışığında, yazıldığı dönemin olay, olgu ve insanlarını ele alıyor. 22 çalışmadan oluşan bu kitapta, kronolojik bir sıra ile 16. asırdan ıslahatname yazarlarının, eseri kaleme aldıkları dönemin ıslahat gereksinimlerini ortaya koyduğu eserlerinden başlayarak 1950 Cumhuriyet Türkiye'sine kadar uzanan tarih aralığını konu alan çalışmalardan oluşmaktadır. Kitabın, 19. asrın son çeyreği ile 20. asrın ilk çeyreğinin olay, olgu ve insanlarına yoğunlaştığını ifade etmeliyiz. Bu yüzden, Osmanlı Devleti'nin son dönemi ile Cumhuriyet dönemine geçiş, dolayısıyla da bir devamlığın, zihinsel bağlarını hissetmemize

vesile olacaktır. Bu ise, milletlerin tarihlerinin devamlılığına, son dönem üzerinden önemli bir vurguya işaret olarak görülebilir. Bu eserin, başta tarih ve edebiyat olmak üzere sosyal bilimlerin birçok alanında, Osmanlı son dönemine ilişkin çalışmalar ve bu dönemin olay, olgu ve insanlarına yaklaşım için önemli bir kaynak olacağına inanıyoruz. Kitabın içeriği ise bu inancımızı güçlendirmektedir.

Bu kitabın ortaya çıkmasında, başta bilim kurulu üyelerinin bilimsel katkıları ve bazı hocalarımızın kurumsal destekleri büyük olmuştur. Burada onların isimlerini zikretmeyi borç bilmekteyiz. Başlarında bulundukları kurumlarının kurumsal desteklerini bizden esirgemeyen dönemin, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Cavit Bircan'a, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı Prof. Dr. Derya ÖRS'e, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Muhammet HEKİMOĞLU'a, Türk Tarih Kurumu Başkanı Prof. Dr. Refik TURAN'a Türk Tarih Kurumu Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Güray KIRPIK'a, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof.Dr. Recai TUNCA'ya, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Genel Sekreteri Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ASLAN'a; yine eserin nitelik olarak en iyi seviyeyi yakalamasında Bilim Kurulu üyeleri; Prof. Dr. Ahmet Ali GAZEL, Prof. Dr. Ahmet MERMER, Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞEK, Prof. Dr. Bünyamin KOCAOĞLU, Prof. Dr. Dilşen İNCE ERDOĞAN, Prof. Dr. Erkan GÖKSU, Prof. Dr. Feridun ATA, Prof. Dr. Gülbadi ALAN, Prof. Dr. Hacıfahmeddin SEFERLİ, Prof. Dr. Hakkı UYAR, Prof. Dr. Hasan BABACAN, Prof. Dr. Hasan BAHAR, Prof. Dr. Hasan GÜLTEKİN, Prof. Dr. Hüseyin MUŞMAL, Prof. Dr. Hüseyin ÜRETEN, Prof. Dr. İbrahim Ethem ATNUR, Prof. Dr. İsmet TÜRKMEN, Prof. Dr. İsrafil BABACAN, Prof. Dr. Justin MCCARTHY, Prof. Dr. Kezban ACAR, Prof. Dr. Mahir AYDIN, Prof. Dr. Mehmet İPÇİOĞLU, Prof. Dr. Mehmet OKUR, Prof. Dr. Mithat AYDIN, Prof. Dr. Murat TAŞ, Prof. Dr. Mustafa SEVER, Prof. Dr. Mustafa TURAN, Prof. Dr. Muzaffer TEPEKAYA, Prof. Dr. Nadim MACİT, Prof. Dr. Nobuo MISAWA, Prof. Dr. Nurettin Gemici, Prof. Dr. Nuri KÖSTÜKLÜ, Prof. Dr. Redzep ŠKRİJELJ, Prof. Dr. Rhoads MURPHEY, Prof. Dr. Tanju DEMİR, Prof. Dr. Türkmen TÖRELİ, Prof. Dr. Vusale MUSALI, Prof. Dr. yasemin MUMCU, Prof. Dr. yılmaz KURT, Prof. Dr. Zafer GÖLEN, Prof. Dr. Zekeriya KURŞUN, Doç. Dr. Ahmet TOKSOY, Doç. Dr. Ayşen Eti SİNA, Doç. Dr. Burhan SAYILIR, Doç. Dr. Çağatay BENHÜR, Doç. Dr. Elnur AGAYEV, Doç. Dr. Emin Arif ŞIHALİYEV,

Doç. Dr. Fabio GRASSİ, Doç. Dr. Fatih Mehmet ŞEKER, Doç. Dr. Halil Özşavlı, Doç. Dr. Hasip SAYGILI, Doç. Dr. Muhammed SARI, Doç. Dr. Murat HANİLÇE, Doç. Dr. Nasrullah UZMAN, Dr. Öğr. Üyesi Günver GÜNEŞ, Dr. Öğretim Üyesi Ayten CAN, Dr. Öğretim Üyesi Bülent ÇELİK, Dr. Öğretim Üyesi Mehmet YILMAZ, Dr. Öğretim Üyesi Mustafa ARIKA, Dr. Öğretim Üyesi Nizami Veliyev, Dr. Öğretim Üyesi Zekeriya TÜRKMEN hocalarıma teşekkürlerimi sunuyorum katkıları oldukça büyük oldu eksik olmasınlar[1].

Peki, okuyucu, *Hatıratın Işığında Olaylar-Olgular ve İnsanlar* kitabında ne ile karşılaşacaktır? Çalışmalar hakkında kısaca bilgi vermek bu soruyu cevaplayacaktır. Elinizdeki *Hatıratın Işığında Olaylar-Olgular ve İnsanlar* kitabı, Giriş ile Olaylar-Olgular ve İnsanlar olmak üzere iki ana bölümden ve 23 ara bölümden oluşmaktadır.

Giriş

Musa Gümüş, *"Hatıratın Işığında Olaylar-Olgular ve İnsanlar"*: Bu çalışma, hatıratın olay-olgu ve insan üçgeninde ifade ettiği anlamı ele alır. Hatırata kavramsal ve tarihsel arka plan teklifleriyle devam eder ve olay-olgu-insan üçlemesinin hatırat üzerinden okunması imkânlarının ne kadar geriye götürülebileceğine dair yaklaşımla sonlandırır.

Olaylar-Olgular

Murat Alandağlı, *"Tereddüt Döneminin Hatırat Türü Eserlerde Dün, Bugün ve Yarının Kurgusu (Osmanlı Islahatname Yazarlarının Meramı İzahı Yöntemi)"*: Bu çalışma, esas itibariyle hatırat türlerinin kavramsal ve tarihsel arka planlarını yoklayarak yeniçağ Osmanlı dünyasının düşünce ufuklarında hatırat türü eserlerin yerini ıslahatnameler üzerinden tespit etmeye çalışmaktadır. Bunun yanında dönemin zihinsel yapıları hakkında izdüşümler sunmaktadır.

Manisha Choudhary, *"Ain-i Akbari: A Royal Reminiscence And The Mirror Of Ages"*: Bu çalışma, yine bir dönem okuması olarak görülebilir. Döneme ayna tutan Ain-i Akbar ile o dönemde yaşanılan olumlu ya da olumsuz olaylara ayna tutulmaktadır. Ekber Şah dönemine sarayın penceresinden bakar. Bu eser bir saray kroniğidir ve yazarın, *"Metin zaman, mekân ve bilgi çerçevesine sadıktır"* ifadeleri ise bu hatırata güvenildiğini göstermesi bakımından önemlidir.

[1] Bilim Kurulu hakemlik süreci iki aşamalı olarak gerçekleşmiştir. Hakemlerimizin bazıları sadece birinci aşamada; bazıları sadece ikinci aşamada; bazıları ise hem birinci hem de ikinci aşamada bizlere rehberlik etmişlerdir. Biz de, bütün bilim kurulu üyelerimizi, aşama ayrımı yapmadan burada zikretme ve teşekkürlerimizi bir kez daha sunma gereği duyduk.

Mensure Kızıl, *"Tuna Cephesinden Ahmet Cevdet Paşa'ya Gönderilen Bir Savaş Hatıratı"*: Bu çalışma, 19. Yüzyılda, meseleye dair, daha az hatıratın varlığı üzerinden hareket eder ve Kırım Harbi'ni Ahmed Cevdet Paşa'ya gönderilen bu hatıratı dikkate sunar. Mustafa Paşa tarafından kaleme alınan bu rapor hatırat, Balkanlarda açılan cepheler hakkında birinci elden bilgiler sunmaktadır.

F. Rezzan Ünalp, *"Yarbay Talat Bey ve Muzaffer Paşa'nın Tanıklıklarıyla Plevne Muharebeleri Hakkında Tarihe Düşülen Notlar"*: Yazar çalışmasında, Yarbay Talat Bey'in Plevne Müdafaası adıyla yayınlanan hatıratı etrafında Plevne Müdafaası ve Gazi Osman Paşa hakkında verilen bilgiler hakkında değerlendirmelerde bulunur. Eserin özgünlüğü hakkındaki vurgu da ayrıca zikretmeye değer.

Vidadi Umudlu, *"1877-1878 Yıllarında 18. Rus Piyade Alayı'nın Türkiye'ye Yürüyüşü'nden Hatıralar"*: Bu çalışmada ele alınan konu, bir harp tarihi serisi olan *18. Vologda Piyade Alayı'nın 1877-1878 yıllarında Türkiye'ye Yürüyüşünden Hatıralar"* adlı dokuz ciltlik eser etrafında, 93 Harbi ile ilgili bilgilerin değerlendirmesine odaklanmıştır. Bu eserin verdiği bilgiler üzerinden *"18. Rus Piyade Alayı'na ait isim ve kayıp listeleri, aynı zamanda Türkiye Ordu birlikleriyle ilgili bilgiler"* verilmektedir.

Ahmet Köksal, *"Alman Büyükelçisi Prens Lichnowsky'nin "Harbin Çıkışından Evvel Almanya'nın Mesuliyeti" Adıyla Yayınlanan Hatıratı":* Bu çalışma, Almanya'nın İngiltere Büyükelçisi Prens Lichnowsky'nin hatıratı üzerinden I. Dünya Harbi öncesine yoğunlaşarak harpte Almanya'nın mesuliyetini sorgulayarak Almanya eleştirilerine yoğunlaşmaktadır. Almanya'nın Fas ve Balkan gibi meselelerdeki politikaları hatıratın ağırlıklı yoğunlaştığı konular arasındadır.

Elnure Azizova, *"Aynı Savaşı Farklı Cephelerden Yazmak: Osmanlı ve İngiliz Askerlerinin Hatıratlarında Kûtü'l-Amâre"*: Bu çalışma, yazarı tarafında, tarih araştırmaları için de değerli olan karşılaştırmalı hatırat okumaları yöntemiyle Kutü'l-Amare muharebesine odaklanmaktadır. Çalışmada, hatırat yazarlarının kendilerini aklamak için meselenin sonuçlarına dair koşulları kullandıkları görülür. Dolayısıyla da, bu muharebeden iki farklı "hakikat" ortaya çıkıyor!.

Figen Atabey, *"Süleymaniyeli Binbaşı Mehmet Emin Bey'in, Selman-ı Pak Meydan Muharebesi Hatıraları"*: Yazar bu çalışmada, Süleymaniyeli Binbaşı Mehmet Emin Bey'in *Selman-ı Pak Meydan Muharebesi "Ktesifon"*

ve Zeyli adlı hatıratı üzerinden Selman-ı Pak Meydan Muharebesi okuması yapmaktadır. Yazarın, *"Mehmet Emin Bey'in bu çalışması, Selman-ı Pak Meydan Muharebesi ve Delabiha Muharebesine ilişkin bilinmeyen pek çok noktayı aydınlatması ve bu konuda başlıbaşına yazılmış yegâne eser olması açısından büyük önem arzetmektedir."* Çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

Ahmet Yüksel-Okan Güven, *"Bir Osmanlı'nın Film Şeridi: "I. Dünya Savaşı Yıllarında Kayıkçı Hüseyin'in Başından Geçenler"*: Bu çalışma, Hüseyin adlı bir Osmanlı tebaasının Fransızlara kaptırdığı kayığının peşine düşmesiyle başlayan "maceralara" odaklanmaktadır. Yazarın ifadesiyle, *"Osmanlı-Alman ittifakına dair ilginç ibareler içeren oldukça geniş ve vesika-hatırat şeklinde adlandırılabilecek bir tarihi dokuman ortaya çıkmıştır"*

Resul Yavuz, *"Yayımlanmamış Bir Hatıra: Birinci Dünya Savaşı'nda Arap Bir Osmanlı Subayı, Ali Durmuş Özakıncı"*: Burada ilk defa ele alındığını gördüğümüz Ali Durmuş Özakıncı'nın hatıraları, çalkantılı bir dönemin panoramasını sunmaktadır. 20. yüzyılın başından itibaren Milli Mücadele ve sonraki dönemin önemli tanıkları arasında yer alan Ali Durmuş Özakıncı bir döneme dair iz düşümler sunmaktadır.

Çağatay Benhür-Murat Ardıç, *"Hatıralarda Yıldırım Ordular Grubu Komutanlığı"*: Bu çalışma, hatırat eserleri üzerinden Yıldırım Ordular Grubu Komutanlığı'nı ele alırken Türk-Alman ilişkilerine komutanlar arasındaki çekişmeler üzerinden izdüşüm sunmaktadır. Falkenhayn-Cemal Paşa "mücadelesine" bir bakış atmaktadır.

Lemi Atalay, *"Anılarda İzmir Suikastı"*: Hatıratın kaynaklığında dönemin en önemli olaylarından birini ele alan çalışma, Mustafa Kemal Paşa'ya gerçekten bir suikast düzenlendiğine dair delilleri ortaya koymaktadır. Bu olayın sonraki döneme dair nasıl sonuçlar bıraktığı ve bunun siyasî hayatı nasıl etkilediği irdelenmektedir.

Serdar Kara, *"Hatıralar Ekseninde Tan Matbaası Baskını (4 Aralık 1945)"*: Bu çalışma, Tan Gazetesi baskını etrafında ideolojik kutuplaşmayı ele almakta ve hatıratı meselenin odak noktasına konumlandırmaktadır. Tan Baskını'nın sonuçları yine siyasette tasfiye düşüncesini besleyen etkilerini Tevfik Rüştü Aras ve Cami Baykurt gibi örneklerle ele almaktadır.

Bünyamin As-Nurettin Gülmez, *"Mehmet Lütfullah Gökçen'in Anıları ve Manisa Yangını"*: Bu çalışma, Mehmet Lütfullah Gökçen'in hatıralarıyla hem işgal yıllarına ayna tutar hem de 5-6 Eylül 1922 Manisa yangınını ele alarak işgalin nasıl bir düzlemde seyrettiğine dair ipuçları verir. Yazar ayrıca hatıratı, *"temiz duygularla gelecek kuşaklara ders verme çabasının"* bir ürünü olarak görüp hatırata olan güveni vurgular. Bunun yanında, çalışmanın yazarı, hatıratı, "*yerli Rumların, Ermenilerin ve Türk milleti içindeki iş birlikçilerin Yunanlılarla el ele verip Manisa Yangını'nda Manisa'ya ve Manisalılara yapılan zulmün, işkencenin ve verilen zararların yazıya dökülmüş hali"* olarak görür.

İnsanlar

Yılmaz Kurt, *"Menemencioğlu Boybeyi Ahmet Bey'in Hatıratı"*: Bu çalışma, Menemencioğlu Ahmed'in hatıratı ile 19. Yüzyılın başlarından ortalarına kadar olan dönemin bazı yansımalarına odaklanır. Özellikle 1832-1840 yılları arasında Adana'daki *İbrahim Paşa*'nın işgalinin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Yine yazarın ifadeleriyle, *"Ahmet Bey'in hatıraları bize bir Türkmen beyinin gözünden aşiret hayatını, Tanzimat'ın taşrada nasıl anlaşıldığını ve Mısır işgali yıllarının detaylarını göstermesi bakımından önem taşımaktadır"*

Ömer Faruk Demirel, *"Fritz Arndt'ın Hatıralarında Alman Müderrislerin İstanbul Darülfünu'nda İstihdamı ve Almanya'ya Avdetleri (1915-1918)"*: Yazar bu çalışmada, kendi ifadesiyle *"1915 yılında İstanbul Darülfünu'nda görev yapmak için Alman müderrislerin görevlendirilmesi ve bunların 1918 yılındaki zorunlu geri dönüşleri"*ni ele alınmaktadır. Bu çalışmada Fritz Arndt'ın hatıratı odak noktada bulunur ve Türk-Alman ilişkilerine bilgi alış-verişi noktasında ışık tutmaktadır.

Âdem Ceyhan, *"Üsküplü Sadeddin Sırrî'nin Memleket ve Gurbet Hatıraları"*: Bu çalışmada, Sadeddin Sırrî'nin hatıraları üzerinden savaş yıllarında toplumun yaşadığı sorunlar ele alınmaktadır. Ayrıca, yazarın ifadesiyle, *"askere alma usulü, ağır harp vergileri, İttihad ve Terakki Fırkası'nın idaredeki hâkimiyeti, taşradaki ilk ve orta dereceli okullardaki eğitim- öğretim tarzı hakkında"* önemli bilgilerin verildiği bu hatırat, bir döneme toplu bir ayna tutmaktadır.

Sezai Balcı, *"Teşkilat-ı Mahsusa'cı Bir Osmanlı Subayı: Gazzeli Cemal Bey (Paşa) Hayatı ve Eserleri":* Bu çalışma, dönemin anıları ve belgeleri ışığında Gazzeli Cemal'in hayatını ele almakta ve bir devrin genel özelliklerine ışık tutmaktadır.

Şenay Yanar-Ali Rıza Muqaddem, *"Kurtuluş Savaşı'nda İranlı Bir Zabit: Albay Seyyit Ahmet Canpolat'ın Hatırâtında Türk İstiklal Mücadelesi"*: Yazarlarının şu ifadeleri, Albay Seyyit Ahmet Canpolat hatıratı kaynaklığında, *"Kuleli Askeri Lisesi'nin yapısı ve eğitim, Türk eğitim tarihi, Askeri eğitim yerleri, Birinci Dünya Savaşı sonrası İstanbul ve Anadolu'daki siyasi vaziyet, Kuva-yı Milliye'nin hâkimiyet alanları, Türk ordusunun batı cephesindeki mücadelesi ve gerek mühimmat ve gerek erzak nakliyatındaki sıkıntılar ve çözümleri ve gerek Yunan ordusu ve Türk ordusunun askeri açıdan durumunun sayısal verileri hakkında bilgiler"*le bir dönem okuması niteliğindedir.

Lilya Memetova, *"Şevki Bektöre'nin "Volga Kızıl Akarken" Hatıratında Yazarın Portresi"*: Bu çalışma, Şevki Bektöre'nin hatıratı özelinde hatırat yazarının kendi otobiyografisini ele alınmaktadır. Yazar, *"Hatıratın incelenmesi yazarın hayatını, çizgilerini, ruhunu anlamaya yardım eder."* ifadesiyle de Şevki Bektöre'yi *"Sadık bir eş, sorumlu aile azası, şefkatli baba"* olarak tasvir eder.

Ali Engin Oba, *"Türkiye Cumhuriyeti'nin Seçkin Bir Diplomatı: Büyükelçi Feridun Cemal Erkin"*: bir diplomat tarafından ortaya konulan bu çalışma, Feridun Cemal Erkin anıları ve eserleri etrafında bir diplomasi ve dış politika anlatısına yoğunlaşmaktadır. Yazar Feridun Cemal Erkin'in hatıratının içeriğini şu cümlelerle ortaya koymaktadır: *"Erkin'in anıları 30'lu yılların başından 1962'ye kadar dünya olaylarına seçkin bir Türk diplomatının bakışı ve bu olayların Türk diplomasisine etkilerini değerlendirmesi açısından önemlidir. Soğuk Savaş başında Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı güvenlik sorunu karşısında, Türkiye'nin Batı ittifakı içinde yer alması amacıyla Vaşington'daki görevi sırasında çaba sarf eden Erkin, bu amaca varmak için harcadığı gayretleri, çeşitli girişimleri gözümüzün önüne sermektedir. Türkiye'ye Batı güvenliği oluşumu içinde yer vermemek, onu Ortadoğu'da oluşturulacak bir askeri yapılanma içinde tutmak isteyen İngiltere'nin bu tutumuna karşı Erkin'in yürüttüğü mücadele"*. Görüldüğü gibi hatırat, Türk dış politikasının 30 yıllık bir serencamını ortaya koyar.

Caner Işık, "Hatıratlarda *"Gerçek" Âşık Veysel"*: Bu çalışma, hatırat ışığında Âşık Veysel "gerçeği"ni ortaya koymaktadır. Çalışmanın cevap aradığı soru ise yeni Veysel'lerin niçin yetiştirilemediğidir. *"cevabın onu oluşturan sosyal şartların, kültürel ortamın ve bireysel özelliklerin birlikte düşünülmesi ile bulunabileceği"* vurgulanmıştır.